

I. Országgyűlés

25. cím Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala

Dr. Rabóczki Bence
főigazgató

Budapest, 2022. június „13.”

Varga Mihály
pénzügyminiszter

Budapest, 2022. június „14.”

I. A célok és elvárt eredmények meghatározása, felsorolása, számszerűsítése

A Nemzeti Emlékezet Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság) és a tevékenységét segítő Hivatal legfontosabb feladata a kommunista diktatúra hatalmi működésének feltárása, valamint a diktatúrával kapcsolatos állami emlékezet megőrzése. A Bizottság célja 2014. évi megalakulásától kezdve az, hogy hozzájáruljon a kommunista diktatúra áldozatainak emléke előtti tisztelgéshez, a magyar társadalmat ért sérelmek és veszteségek mind teljesebb feltárásához, a korszak generációkon átívelő egyéni és kollektív traumáinak széles körű bemutatásához, a magyar társadalom, külön is a fiatal generációk korszakra vonatkozó ismereteinek gyarapításához. A legfontosabb pártállami szervek működésének és vezető apparátusának hiánypótló alapkutatásokon nyugvó feltárása lehetővé teszi a kommunista diktatúra formalizált és rejtett hatalmi mechanizmusainak, hatalomgyakorlási technikáinak és működtetői körének megismerését.

Alapfeladatainak megvalósítása érdekében a Bizottság 2023-ban tovább folytatja a pártállam működését, főbb szervezeteinek és vezető tisztségviselőinek feltérképezését célzó, hiánypótló alapkutatásait. Ennek keretében továbbfejleszti és bővíti a kommunista állampárt központi irányításban és a területi szervezetekben dolgozó funkcionáriusainak karrierútját bemutató internetes adatbázisait (NEB Tudástár, www.neb.hu; Párt-Állam-Párt adatbázis, www.paap.hu), valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc vérbe fojtását követő megtorlás áldozatait és a végrehajtó apparátust bemutató online adatbázist. Utóbbi, a perek56.hu címen elérhető adatbázis 2023-ban tovább bővül a súlyos, hosszan tartó szabadságvesztést elszenvedettek eljárásainak bemutatásával, a kutatás kiterjed továbbá a kevésbé súlyos, de a forradalom története szempontjából jelentős perek (pl. az ismert értelmiségiek, az egykor polgári politikusok stb.) ellen folytatott eljárásokra. Hasonlóan nagy jelentőséggel bír az 1945 utáni törvénysértő perek feldolgozása és online adatbázisban történő közzététele. A nagyszabású munka első eredményei a koncepciosperek.hu internetes adatbázisban kerülnek 2023-ban bemutatásra az érdeklődőknek. A Bizottság folytatni kívánja továbbá a büntetés-végrehajtási iratok feltérképezését, valamint folyamatosan nyilvánosságra hozza az eddig javarészt ismeretlen népbírák, népi ülnökök, a törvénytelen eljárásokban részt vállalt ügyészek és bírók nevét és karrierútját.

A Bizottság 2023-ban folytatja a komplex megemlékezés-sorozatainak sorát. A diktatúra ideológiai és politikai alapon is kiemelt ellenségének tekintette az egyházakat, korlátozta, esetenként nyíltan üldözte mind a lelkészeket, mind a híveket. A Bizottság a korábbi sokirányú kutatásait összegezve a jövő évi megemlékezés-sorozatával az egyházak kommunista diktatúra alatti elnyomására és a válaszként kialakult nyílt vagy burkolt ellenállási formákra kívánja irányítani a figyelmet. A programsorozatnak mozgatható vándorkiállítás, feladatsor, óravázlat, oktatási segédanyag, valamint egy saját fejlesztésű társasjáték is részét képezi. A tervek szerint végső formájában egy képekkel gazdagon illusztrált kézikönyvvel is ki lesz egészítve, hogy a közoktatás szereplőin túl minél több érdeklődőt sikerüljön ezzel a témával elérni.

Vallásgyakorlás mint kulturális ellenállás a kommunista diktatúra időszakában címmel a Bizottság 2019-ben átfogó kutatási projekteket indított, amelynek célja a már rendelkezésre álló kutatási eredmények, forrásgyűjtemények és adatbázisok felhasználásával, valamint új alapkutatások megindításával bemutatni a pártállami egyházpolitikára, a kommunista rendszer vallásellenességére adott katolikus és protestáns válaszkísérletet, és feltárni az értékmentés megvalósult formáit. A projekt első szakasza 2023-ig tart. A kutatás arra a kérdésre is választ keres, hogy értelmezhető-e a vallásgyakorlás a kulturális ellenállás egyik terepeként. A kutatócsoport eredményeit a hagyományos tudományos publikációk mellett adatbázisban is közzé fogja tenni, így széles körben megismerhetővé válnak a projekt során elvégzett munka eredményei. A Bizottság a tudományos publikációk mellett, a részeredmények bemutatása és

megvitatása érdekében konferenciákon, illetve ismeretterjesztő publikációk útján teszi közkinccsé a feltárt tényeket, adatokat, összefüggéseket.

A Bizottság ezen túlmenően is nagy hangsúlyt fektet a korszerű ismeretterjesztésre, a fiatal generációk érdeklődésének felkeltésére. Ennek érdekében ismeretterjesztő, az oktatásban segédanyagként felhasználható rövidfilmeket készít az iskolai történelemoktatáshoz szorosan kapcsolódó témakörökben. Ezek első részei az egyházüldözésről és a kényszermunkatáborok világáról szólnak.

2021-ben a tudományos ismeretterjesztés keretében kezdetét vette egy nagyszabású vállalkozás, annak érdekében, hogy a jövő generációi számára is érdekes, befogadható formában lehessen bemutatni a 20. századi diktatúrákat és azokat a bátor magyar embereket, akik életüket kockáztatva szembeszálltak az elnyomó rezsimekkel. Döntés született egy kifejezetten a fiatalokat célzó színházi előadás létrehozásáról.

A Bizottság kutatásai nyomán elkészült Magyar hősök kötetben szereplő portrék közül hat került kiválasztásra, az ezek alapján készült színházi előadás ünnepélyes díszbemutatójára 2022. március 24-én került sor a Millenáris Nemzeti Táncszínházban. A Bizottság célja, hogy ezt az előadást 2023-ban minél több fiatal számára bemutathassa Budapesten, vidéken és a Kárpát-medence magyar lakta területein egyaránt, kiegészítve a feldolgozást segítő pedagógiai programokkal.

A Bizottság általánosabb, az államszocialista rendszer teljes időszakát felölelő programja a kommunista diktatúra vidéki társadalomtörténeti jelenségeinek átfogó vizsgálata, különös figyelemmel a diktatúrával szemben megnyilvánuló ellenállás egyéni és kollektív formáinak feltárására és dokumentálására. Ez a munka az elmúlt évekhez hasonlóan az Eötvös Lőránd Kutatási Hálózat Bölcsészettudományi Kutatóközponttal közösen létrehozott Vidéktörténeti Témacsoport keretein belül zajlik, az egész országra kiterjedően. 2023-ban a kutatások – az országos levéltári hálózat segítségével – különös figyelmet fordítanak részint a vidéket különösen hátrányosan érintő településfejlesztési politikára, részint az 1970-es, 1980-as évek társadalomtörténetére. A Vidéktörténeti Témacsoport folyamatosan jelenteti meg tanulmányköteteit. 2023-ban újabb kiadvány, kiadványok megjelenése várható.

A Bizottság 2023-ban is kiemelt figyelmet fordít arra, hogy együttműködjön emlékezetpolitikai társintézményeivel.

II. A célok megvalósításához rendelkezésre álló erőforrások 2023-ban

millió forintban, egy tizedessel

Megnevezés	Kiadás	Bevétel	Támogatás	Átlagos statisztikai állományi létszám (fő)
Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala	1 324,1		1 324,1	71

III. A célok elérésének módja a felügyelt ágazatokban

III.1. Intézményekkel történő feladatellátás

A Bizottság 2023-ban folytatja az alaptevékenységéhez kötődő, munkacsoportok (belügyi, külügyi, katonai, kulturális, igazságügyi, gazdasági) keretében zajló tudományos kutatást, annak szisztematikus vizsgálatát, hogyan működtek a pártállami diktatúra formalizált és rejtett hatalmi mechanizmusai a mindennapi gyakorlatban. A Bizottság célja – a diktatúra emlékezetének megőrzése és a közgondolkodás formálása érdekében – a kutatási eredmények minél szélesebb körben történő megismertetése és elérhetővé tétele. Ennek érdekében a Bizottság 2023-ban is számos hazai és nemzetközi tudományos konferenciát szervez, emellett folytatja a kutatók által készített tanulmányok és monográfiák kiadványok formájában való megjelentetését, illetve tematikus honlapokon történő közzétételét. A hagyományos publikációs formákkal párhuzamosan a Bizottság törekszik arra, hogy minél több ismeretterjesztő filmet, elektronikus tartalmat, adatbázist és tematikus összeállítást tegyen közzé. Hagyományos formában publikált eredményeit pedig könnyen elérhető, elektronikus formában is közzé teszi.

A Bizottság kiemelt feladatának tekinti a közép-kelet-európai társintézményekkel való intenzív együttműködést, a pártállami diktatúrák működésének hasonlóságaira és egyediségére vonatkozó közös kutatási projektek megvalósítását. Ennek keretében rendszerezett forrásfeltárást végez egymás országainak történetére vonatkozóan a hazai, illetve az adott ország iratőrző intézményeiben. A Bizottság 2023-ban több témában is tematikus nemzetközi tudományos konferenciát, illetve közös workshopokat tervez elsősorban lengyel, szlovák és cseh kollégákkal. A közös kutatások segítségével teljesebb kép rajzolódhat ki a kommunista diktatúrák általános jellemzőiről.

millió forintban, egy tizedessel

Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala cím	Kiadás	Bevétel	Támogatás	Átlagos statisztikai állományi létszám (fő)
2022. évi törvényi előirányzat	1 324,1		1 324,1	71
2023. évi javasolt előirányzat	1 324,1		1 324,1	71

III.2. Fejezeti kezelésű előirányzatokkal történő feladatellátás bemutatása

Fejezeti kezelésű előirányzatot a Hivatal 2023. évre nem tervez. A fejezetnek kiemelt nagyberuházása, több évre tervezett fejlesztése nincs.

III.3. Tájékoztatás a több év előirányzatait terhelő programok, beruházások és más fejlesztések későbbi évekre vonatkozó hatásairól

A Hivatalnak több év előirányzatait terhelő programja, beruházása és más fejlesztése nincs.

III.4. Az uniós források felhasználásának szerepe a felügyelt ágazatokban

A Hivatal munkatársai folyamatosan figyelemmel kísérik a Bizottság kutatási tevékenységi körébe tartozó uniós pályázati lehetőségeket, mindazonáltal a Bizottság, illetve a Hivatal alapfeladata körébe tartozó történelem- és társadalomtudományi – alapvetően nemzeti vonatkozású – témaköröket érintően kevés az uniós pályázati lehetőség.

III.6. A szakpolitikai célú nemzetpolitikai/határon túli feladatok a tárca költségvetésében

Nemzetpolitikai, határon túli feladatok finanszírozását szolgáló előirányzat a Hivatal költségvetésében nem szerepel.